

यथा—‘नमयन्तु शिरांसि धनूंषि वा कर्णपूरीक्रियन्तामाज्ञा मौर्व्यो वा ।’

अत्र शिरसां धनुषां च नमनयोः संधिविग्रहोपलक्षणत्वात्, संधिविग्रहयोश्चैकदा कर्तुमशक्यत्वाद्विरोधः । स चैकपक्षाश्रयणपर्यवसानः । तुल्यबलत्वं चात्र धनुःशिरोनमनयोर्द्वयोरपि स्पर्धया संभाव्यमानत्वात् । चातुर्यं चात्रौपम्यगर्भत्वेन । एवं ‘कर्णपूरीक्रियन्ताम्’ इत्यापि । एवं ‘युष्माकं कुरुतां भवार्तिशमनं नेत्रे तनुर्वा हरेः’ । अत्र श्लेषावष्टम्भेन चारुत्वम् ।

‘दीयतामर्जितं वित्तं देवाय ब्राह्मणाय वा ।’

अर्थतोऽलंकारादेः चारुता वैचित्र्यं यदि स्यादित्यर्थः । ‘विरोधश्चान्तरा यतः’ इति पाठस्तु न सम्यक् । अर्थसंगतेः । ‘चातुरी यतः’ इति पाठे तु यतो विरोधाच्चातुरी वैचित्र्यं स विकल्प इत्यर्थः ॥ नमयन्त्विति । बलवद्युत्सोरुक्तिरियम् । अरय इति कर्तृपदमत्रोद्यम् । कर्णपूरीक्रियन्तां कर्णभूषणसदृशीक्रियन्ताम् । कर्णसंगतीक्रियन्तामिति यावत् । अरिभिरिति कर्तृपदमत्रोद्यम् । नन्वसमर्थस्य शिरोनमनं समर्थस्य धनुर्नमनमिति कथं तुल्यबलत्वमत आह—अत्र शिरसामिति । संधिविग्रहयोर्वैरोच्छेदाय राजाद्यनुष्ठेयत्वात्तुल्यबलत्वम् । विरोधमुपपादयति—संधिविग्रहयोरिति । ननु सर्वत्रोदाहरणे तादृशविरोधो न संभवतीत्यत आह—स चेति । विरोधश्चेत्यर्थः । तुल्यबलयोरेकतरस्यैव प्रकृतेऽन्वय एकपक्षाश्रयणं यस्य स इत्यर्थः । तथा च तुल्यबलयोरेकस्मिन्प्रकृतेऽन्वयो विरोध इति परमतात्पर्यम् । इदानीं धनुःशिरोनमनयोर्यथाकथंचित्तुल्यबलत्वमुपपाद्योपलक्षणं विनैव लक्षणं संगमयति—तुल्यबलत्वमिति । वक्तुः स्पर्धाजन्यसंभावनाविषयत्वादित्यर्थः । चातुर्यमिति । वैचित्र्यमित्यर्थः । औपम्यगर्भत्वेनेति । शिरोनमनस्योक्तत्वेन धनुर्नमनस्योपमानत्वेन पर्यवसानमिति भावः । युष्माकमिति । अत्र तनुनेत्रयोर्भवार्तिशमनसाधनक्षमत्वेन तुल्यबलत्वम् । तयोरेकतरस्यैव भवार्तिशमनरूपे प्रकृतकार्ये हेतुत्वेनान्वयो न तु समुच्चयवदुभयोरिति विरोधः । श्लेषावष्टम्भेन श्लेषानुकूल्येन । ‘पतत्यविरतं वारि नृत्यन्ति शिखिनो मुदा । अथ कान्तः कृतान्तो वा दुःखस्यान्तं करिष्यति ॥’ अत्र विप्रलम्भशृङ्गारावष्टम्भेन चारुत्वम् । एवमन्यत्रापि यथायथं चारुत्वमवगन्तव्यम् । चारुतार्थत इति यदुक्तं तस्य व्यावृत्तिमाह—दीयतामिति । अत्र देवब्राह्मणयोरुत्तमपात्रत्वेन तुल्यबल-

1. ‘भक्तिप्रह्वविलोकनप्रणयिनी नीलोत्पलस्पर्धिनी ध्यानालम्बनतां समाधिनिरतैर्नी-
तेहितप्राप्तये । लावण्यस्य महानिधी रसिकतां लक्ष्मीदृशोस्तन्वती—’ इति पूर्वा पादत्रयी ॥